

В. П. Олексенко

Херсонський державний університет

РОЛЬ ІВАНА ОГІЄНКА У СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ

У статті проаналізовано творчу діяльність видатного українського мовознавця, професора Івана Огієнка, з'ясовано його роль у становленні українського правопису. Подано аналіз основного лінгвістичного доробку вченого.

Ключові слова: І. Огієнко, український правопис, правописна система, рідна мова, літературна норма, правописний кодекс.

Розвиток наукової думки в Україні ХХ століття відбувався за непростими законами. Сьогодні, перейшовши у вік новий, ми повинні належним чином вивчити й оцінити всі надбання та втрати віку минулого, виявити ті цінності, що визначали розвиток освіти в нашій державі, ті процеси і тих людей, які мали безпосередній вплив на становлення та функціонування української мовознавчої науки.

У кожному епоху є постаті, які на багато років уперед визначають подальший розвиток науки, піднімають її на якісно новий рівень, відкривають нові горизонти знань.

Незалежна демократична Україна сьогодні вшановує тих, кого ще вчора категорично замовчували. Серед них – Іван Огієнко (1882-1972 рр.) – видатний мовознавець-україніст і славіст, палеограф, поет, перекладач, історик церкви, богослов, перекладач Біблії і богослужбових книг, філософ, історик культури, літературний критик, фольклорист, мистецтвознавець, публіцист, педагог, редактор і видавець, на ім'я якого заборона була накладена в часи сталінського культу, належить до когорти тих людей, що найповніше віддзеркалюють епоху, в якій їм довелося жити і працювати. Він пройшов непростий життєвий шлях, повний злетів і важких випробувань, однак завжди залишався вірним собі та своїй справі.

Тепер прийшов час, щоб наукова і культурна спадщина вченого стала надбанням українського народу, предметом дослідження науковців та вивчення у вишах України.

Нині важко уявити українську гуманітарну науку, і мовознавчу зокрема, без творчого доробку видатного вченого Івана Огієнка. Автор близько тисячі наукових праць із різних галузей українознавства, «один з найвидатніших сподвижників українського відродження» ще донедавна був насильницьки вилучений з культурного простору України.

Життєву енергію і свій великий таланти І. Огієнко всеціло віддав українській науці й культурі. Розкидані по світах, плоди його невтомної праці поволі, але впевнено торують дорогу до українського читача, на Батьківщину. В Україні він вірив, для неї жив і творив.

І. Огієнко був лінгвістом виняткової ерудиції. Блискуче знання класичних мов, санскриту, французької, німецької, старослов'янської, російської, польської, сербської та інших мов гарантувало молодому вченому велике майбутнє. Він був добре обізнаний з граматичною системою багатьох мов світу, що дозволило йому зробити вагомі теоретичні узагальнення й відкриття.

Подвижник української національної віри, науки, культури, І. Огієнко протягом усього свого життя дбав про їхній розвиток, чистоту і досконалість у

всьому. Центром його діяльності були рідномовні студії. Звідси – його увага до всього, що є основою рідної мови, сприяє її пізнанню, вивченню, поширенню серед народних мас, отже, до всього того, що активізує розвиток національної мови – живого духу українського народу.

Обсяг дослідницьких інтересів І. Огієнка вражає своїм проблемно-тематичним спектром на ниві української культури, мовознавства, історії канонічного права, давньої української літератури, славістики, краєзнавства, народної архітектури, освіти, філософії, бібліографії.

Наукова спадщина І. Огієнка неодноразово була предметом спеціальних розвідок, де аналізувалися його погляди на роль народної мови у процесі розвитку української мови [2], на формування її найважливіших рис і норм [3; 4], на історичний розвиток українського правопису, зокрема в Галичині й на Буковині [6].

Великою і благородною була праця І. Огієнка, спрямована на розвиток української літературної мови. Заслуговує на увагу широка діяльність ученого: його перу належать підручники з української мови для початкових класів, низка наочних таблиць для самостійного вивчення української мови, бібліографічні покажчики, праці з методики викладання, з історії української мови.

Одним із найголовніших завдань українського мовознавства перших десятиліть ХХ ст. було вироблення літературної норми, зокрема правопису.

Для внормування правопису І. Огієнко зробив чимало. Відстоюючи східноукраїнську норму в Галичині [див. 5, с.134], він публікує низку спеціальних видань: «Український стилістичний словник» [14], «Чистота й правильність української мови. Підручник для вивчення української літературної мови» [15], «Нариси з історії української мови: система українського правопису» [9], «Словник місцевих слів, у літературній мові не вживованих» [13], «Наука про рідномовні обов'язки» [10], – у яких «поборюється український партикуляризм, що проявляється в замилюванні до говіркових форм і слів» [1].

І. Огієнко, незважаючи на складну долю мовознавчого генія «в умовах заблокованої культури» (Л. Костенко), продовжує працювати на національну науку, утверджувати її.

Про авторитетність мови свідчить усталеність її правопису, і саме тому І. Огієнко ґрунтовно займався цим питанням, адже «на Великій Україні аж до 1917 року не було рідної школи, а тому не було власне й тієї найголовнішої причини, що найбільше змушує до певної кодифікації правопису для щоденних реальних потреб» [9, с.12].

Тому не випадково саме І. Огієнкові – вже відомому вченому-українознавцеві – Міністр освіти Центральної Ради І. Стешенко доручає укласти короткий правописний кодекс для шкільництва. Справа ця «була дуже пекуча», бо школи «голосно вимагали правописних норм та усталення їх».

З початком революції, коли українська мова набрала всіх громадянських прав, потреба в якомусь погодженні щодо правопису відчувалась ще гостріше. І ось для цього при колишнім міністерстві народної освіти в Києві засновується правописна комісія, що з 16 квітня по 24 травня 1918 року прискореним темпом працює над залагодженням справи українського правопису, – писав Ф. Шумлянський [17, с.64].

«Як результат цієї праці, в журналі «Вільна Українська Школа» №10 за м. червень 1918 року (стор. 345-349), а також в двох-трьох нумерах газ. «Відродження» за той самий рік, з'являються (треба сказати, з дуже недбалою коректою) «Найголовніші правила українського правопису». З передмови до них секретаря комісії (див. журн. «Вільна Укр. Школа», №10, 1918) виявляється, що автором їх власне був прив.-доц. Київського Університету І. Огієнко (він

же й голова Комісії)», – зазначав у своїй розвідці «Найголовніші правила українського правопису» (1923 р.) Ф. Шумлянський¹ [Там само].

До складу комісії входили такі відомі мовознавці, як Г. Голоскевич, М. Грунський, А. Кримський, О. Курило, Є. Тимченко, голова – І. Огієнко. Після тривалих дискусій і обговорень комісія узгодила остаточний варіант правопису, як першої наукової системи в новій незалежній Українській державі. Однак через непросту політичну ситуацію в 1918 році питання про затвердження нового правопису урядом УНР відклалося. І це було одним із серйозних недоліків освітньої політики ЦР.

Після смерті І. Стеценка (липень 1918 р.) новий керівник освітнього міністерства М. Василенко питання унормування української мови ставить ширше: приймається рішення про створення Правописної комісії, на яку поклалися обов'язки створити і подати на затвердження уряду новий український правопис. Напрацьовані раніше І. Огієнком «Правила українського правописання» лягли в основу роботи новоутвореної комісії.

Ще раніше, беручи активну участь у підготовці «Головніших правил українського правопису», які були затверджені Всеукраїнською Академією наук у 1919 р., а також у подальшій своїй діяльності І. Огієнко керувався гаслом: «Для одного народу – один правопис» [10, с.20], постійно наголошуючи на тому, що «українська нація мусить мати одну, для всіх її частин спільну літературну мову, одну літературну вимову, а також і один усім спільний правопис» [8, с.167], заснований на східноукраїнській мовній традиції. Проте цікавим є той факт, що редакція журналу «Рідне слово», куди входив І. Огієнко, хоча й дотримувалася академічного правопису, але, враховуючи фактичний стан речей у Галичині, «стала на середущий шлях поміж Києвом і Галичиною» [8, с. 168].

Завершити справу із затвердження нового українського правопису належало все ж І. Огієнкові. І вже не як голові Правописної комісії, а як міністрові освіти УНР. Після прийняття урядом Директорії у січні 1919 року Закону про державну українську мову в УНР міністр освіти І. Огієнко скликає ще одну комісію для остаточного редагування і погодження розробленого напередодні правописного кодексу. До комісії ввійшли два найвизначніші українські філологи, а саме: «Невідмінний Секретар Української Академії Наук, Ординарний Професор Українського Державного Університету в Києві Агафангел Кримський та Директор постійної Комісії Української Академії Наук по складанню історичного словника української мови Професор Євген Тимченко» [9, с.12]. Комісія збиралася тричі і надзвичайно пильно переглянула правописний кодекс, що лишився від попередньої комісії 1918 р. Нарешті 17 січня 1919 р. Міністерство освіти ухвалило складений правописний кодекс для обов'язкового вжитку на всій Україні, «де автор їх підписаний, як міністр народної освіти проф. І. Огієнко. Підтверджує Огієнкове авторство їх також і один Подільський список їх з датою:

¹ Розвідка Ф. Шумлянського «Найголовніші правила українського правопису» написана 1923 р., коли він ще працював викладачем української мови в Кам'янець-Подільському інституті народної освіти (ІНО), й опублікована в Херсоні у «Записках Херсонського Інституту Народної Освіти ім. Н.К.Крупської» (1926 р.). У ній Ф. Шумлянський здійснив докладний аналіз цього правопису, критично опрацював певні вміщені в ньому орфографічні рекомендації, а також сформулював теоретичні засади подальшого упорядкування української правописної системи. Розвідка Ф. Шумлянського є цікавою насамперед тому, що містить три редакції «Найголовніших правил...» (у тому числі й «Головніші правила...»), які попередили й підготували вихід у світ академічного правопису 1921 р., і дозволяє в повноті простежити шлях його повстання.

«Київ, 29 квітня 1918 р., в якому зазначається, що їх («Правила») «з доручення правописної комісії склав прив.-доц. І.Огієнко». Порівнявши «Подільський список» із зазначеними двома друкованими редакціями «Правил», то з певністю можна стверджувати, що він (цей «список») з них є найближчий до оригіналу «Правил», що вийшли з-під пера їх автора»¹ [17, с.65].

«Правила», уложені прив.-доц. (потім проф.) І. Огієнком і ухвалені комісією при міністерстві народної освіти 24 травня 1918 року, видимо мали головно на меті погодити дотодішні правописні суперечності. В передмові до «Правил» з датою: «17 січня 1919 р. «між іншим і зазначається, що «правила охоплюють переважно спірні питання українського правопису, а разом і ті випадки, що відрізняють наш правопис від правопису Галичини» [Там само].

Заходами уряду текст правопису було віддруковано масовими накладками і надіслано на місця.

В історію нашої мови цей кодекс увійшов як «Правописна система професора І. Огієнка 1918-1919 років» (назва – «Головніші правила українського правопису»).

Правопис І. Огієнка був передусім зорієнтований на вчителів української мови, щоб допомогти їм «науково підходити до кожного правописного питання». Автор розглядає його як першу спробу повної системи українського правопису.

«Головніші правила...» – то був лише короткий кодекс – правописний. Ці досить лаконічні правила не могли кодифікувати всі можливі випадки. Тому в 1923 р. І. Огієнко «дав спробу хоч і стисло, але повного кодексу українського правопису: це були його чотири наглядні таблиці: 1) українського правопису, 2) знаків розділових, 3) побічних речень і 4) милозвучності української мови» [9, с.13]. Крім того, в 1925 р. І. Огієнко випустив і більшу спробу унормування нашого правопису: «Український правопис зі словником», – тут уже подано новий кодекс цілого нашого правопису.

«*Для одного народу – один правопис*» – так сформулював свою основоположну концепцію вченого-мовознавця І. Огієнко. Цей, здавалося б, простий і зрозумілий заклик у 20-і роки минулого століття доводилося відстоювати, адже в Галичині все ще функціонував західноукраїнський варіант літературної мови, закріплений у правописних правилах, відмінних від східноукраїнських. Питання правопису стояло гостро і в еміграції. Тоді, як у період українізації тривав процес вироблення розширених правил правопису, який об'єднав би східно- і західноукраїнські традиції, І. Огієнко теж продовжував працювати в цьому напрямку [7, с.60]. У 1927 р. у Варшаві були надруковані «Нариси з історії української мови: система українського правопису», що становлять науково-популярний кодекс правил з історичним поясненням. У передмові автор справедливо відзначає, що в «українському культурному житті немає, здається, другої такої ділянки як правопис, де б стільки сперечалися та непогоджувалися». Ця думка підтвердилася обговоренням нової редакції «Українського правопису» (1990 р.).

У вступі мовознавець робить огляд систем українського правопису в новій українській літературній мові, досить точно зауваживши, що «розвиток на-

¹ Думку про Огієнкове авторство «Правил» стверджує й те, що майже вичерпну підготовчу розробку II-ої частини їх в такому ж дусі ми рівночасно бачимо в кн. І. Огієнка: «Краткій курсь украинскаго яз.», видан. на правах рукопису. Київ, 1918, стор. 172-176. Не зайвина буде додати тут, що проф. Огієнко, укладаючи свої «Правила», крім власних наукових досягнень, мав використати, натуральна річ, також і попереднє наукове надбання української лінгвістики XIX та XX ст. і попередній досвід української правописної практики [17, с.65].

шого правопису йшов в парі з розвитком літературної мови, а цей розвиток був такий ненормальний». Основна частина праці І. Огієнка складається з таких розділів «Правопис слів української мови», «Милозвучність української мови», «Чужі слова в українській мові», «Знаки розділові».

Слід підкреслити виняткову толерантність і поступливість видатного філолога у справі запровадження єдиного українського правопису. Коли у 1929 році ВУАН і НТШ прийняли єдині правописні правила для української літературної мови, І. Огієнко, керуючись своїм кредо «для одного народу – один правопис і одна літературна мова», писав у передмові до підручника «Рідне писання. Український правопис і основи літературної мови»: «...в ім'я культурної одности українського народу йдемо за академічним правописом навіть там, де ми з ним не зовсім погоджуємося» [12, с.4]. Вивчення правописної спадщини І. Огієнка важливе для роз'яснення багатьох проблем, що існують у сучасному українському правописі.

Але на цьому робота вченого над українським правописом не завершується.

Значним внеском у розвиток української мови було й видання в еміграції українського щомісячного науково-популярного журналу «Рідна мова» (видавцем і головним редактором був І. Огієнко), який виходив у Варшаві протягом 1933-39 рр. (81 випуск), де розкривалися найактуальніші проблеми українського мовознавства. Проблематика та хронологічні рамки охоплених тем різноманітні, починаючи з Київської Русі й закінчуючи 20-30-ми роками ХХ ст. Головна ідея журналу втілювалася у гаслі: «Для одного народу – одна літературна мова, один правопис». Щоб реалізувати ці вимоги, І. Огієнко закликав: «Хто хоче навчатися доброї української літературної мови, хто хоче довідатися, як і де говорить український народ, – той мусять передплатити науково-популярний місячник «Рідна мова».

Усвідомлення того, що видання було започатковане вченим в умовах вигнання, за повної відсутності зовнішніх джерел фінансування і здійснювалося фактично силою родини Огієнків, викликає особливе захоплення і шану. Саме на сторінках цього часопису читачі знайомилися з надзвичайно корисними і захоплюючими сторінками «Граматики малої Лесі», де Дід Огій (Іван Огієнко) цікаво та доступно ознайомлював дітей із основами української мовної системи.

У журналі висвітлювалися проблеми розвитку і чистоти української мови, формування її єдиних літературних норм. Друкувалися статті з питань українського правопису, граматики, етимології, ономастики, термінологічні довідки, поради щодо нормативного слововжитку. Регулярними були повідомлення про нові видання художньої літератури, огляди мовознавчих публікацій, рецензії, бібліографія. Журнал відіграв значну роль у поширенні норм єдиної української літературної мови у Галичині та серед українців поза межами України.

Серед широкого розмаїття рубрик поступово почала вимальовуватися головна лінія часопису, спрямована на реалізацію головного гасла, висунутого І. Огієнком – «Для кожного народу – одна літературна мова, один правопис». Ось як звучать думки вченого на обґрунтування цього гасла зі статті «Без спільної літературної мови немає нації»: «Глибока відрубність і вікове роз'єднання допривадили навіть до погорди поміж частинами одного народу. Перегляньте галицькі шкільні читанки: там уривки з наддніпрянських письменників сильно перероблені на мову місцеву... На цих зіпсутих читанках ще й сьогодні Галичина навчається літературної мови... Кричимо про соборність, а не можемо дійти навіть спільного правопису. «Хай живе соборність! Але... з галицьким правописом...».

Іван Огієнко мав підстави говорити так стурбовано, емоційно і прямо. Адже значна частина української інтелігенції, особливо галицької, від самого початку виходу правопису сприйняла його рішучу орієнтацію на єдину літера-

турну мову не лише насторожено, а й, подекуди, вороже. Тож на нараді педагогічних працівників українських шкіл у Перемишлі влітку 1933 року при обговоренні піднятих «Рідною мовою» правописних проблем було прийнято дивне рішення: кожен учитель-україніст нехай навчає дітей писати по-своєму. Виходила справді абсурдна ситуація: учень, переходячи з класу у клас, мусив привчатися до того правопису, який сповідує вчитель. Незважаючи на настанови Наукового товариства імені Тараса Шевченка про єдину літературну мову, повернення до старого, галицького правопису спостерігалось в інших місцевостях Галичини. Отже, виділяючи два варіанти літературної мови (наддніпрянську і наддністрянську), І. Огієнко прагнув запровадити єдину літературну мову.

Під впливом публікацій журналу відбуваються позитивні зміни в мові інших україномовних друкованих органів, які поступово переходять на загальноукраїнський літературний правопис. Іншим досягненням часопису були: зібраний авторами «Рідної мови» величезний фактичний матеріал для створення термінологічних словників, а також словників місцевих говорів; з маркою заснованої при часописі «Бібліотеки «Рідної мови» вийшла низка підручників, самовчителів, довідників української мови. Окрім цього, завдяки систематичним публікаціям кращих зразків українського красного письменства читачі Галичини й діаспори мали змогу ознайомлюватись як із творами української класики, так і новинками поточного літературного процесу в Україні. «Рідна мова» була своєрідним науковим і культурним осередком, що протягом свого існування підтримував тісні контакти з провідними науковими центрами Європи, обмінюючись виданнями й поширюючи інформацію про українське мовознавство й літературознавство в усьому світі.

Часопис «Рідна мова» проіснував сім років. Оцінюючи його роль, Іван Огієнко зауважував: «Рідна мова дала нашому громадянству кілька сот цінних статей на найрізніші теми нашого мовознавства, а серед них багато керівних та провідних засадничого значення» [11, с.269]. М. Тимошик з-поміж головних результатів функціонування означеного видання відзначає те, що на початку суто філологічне гасло «Для одного народу – одна літературна мова, один правопис», що було висунуте як кредо видання, поступово ставало «одним із засобів утвердження й здійснення ідеї національної соборності, ідеї об'єднання української нації» [16, с.134].

Цікаві роздуми про правопис, його роль у житті нації містяться у праці «Наука про рідномовні обов'язки», надрукованої у серії «Бібліотека «Рідної мови» (1936 р.). Ця праця стала підсумком глибоких роздумів і переживань І. Огієнка. Рідномовним катехізисом для вчителів, працівників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства, де він зазначає: «Збір державних і правових практик найкращого розвою рідної й літературної мови, потрібних для скорішого духовного поступу та його культури, зветься рідномовною політикою або наукою про рідномовні обов'язки» [10, с.5]. І далі: «через те, що рідна мова – це найважливіша політика всякого народу, яку конче мусить знати кожен інтелігент, якщо бажає бути свідомим членом своєї нації, якщо бажає своєму народові стати нацією. Знання рідномовних обов'язків сильно підносить національну свідомість, а вона найкращий ґрунт для знання й розвитку соборної літературної мови. Ось через що корисно, щоб наука про рідномовні обов'язки стала наукою всенародною» [Там само].

Ураховуючи надзвичайну важливість роздумів І. Огієнка про правопис, наведемо їх у повному обсязі:

1. Правопис – то необхідне важливе зовнішнє вбрання кожної літературної мови.
2. Правопис складають учені мовознавці, а до життя запроваджує уряд.
3. Правопис сильно впливає на скорість і легкість читання, якщо він держиться стільки часу, що до нього призвичаюються.

4. Не вільно занадто скоро міняти правопис, бо це понижує загальну «грамотність» народу.
5. Кожна культурна свідома нація в даний момент має тільки один правопис обов'язковий для всіх її племен.
6. Соборна літературна мова звичайно знає й один соборний правопис як зовнішню ознаку своєї одності.
7. Одність правопису, як і одність літературної мови й вимови, сильно впливає на вироблення всенационального почуття одності народу [...].
8. У культурного свідомого народу-нації не провадиться більшої боротьби за правопис: цю справу спокійно вирішують йому вчені та уряд, а громадянство карно приймає урядовий правопис.
9. Держава обов'язана пильно й безперестанно дбати про мову своєї еміграції, змушуючи її вживати тільки соборної літературної мови й вимови та соборного правопису й не допускаючи її до мовного винародовлення.
10. Кожний свідомий член народу мусить добре розуміти й ширити головне рідномовне гасло: «Для одного народу – одна літературна мова й вимова, один правопис».
11. Де б ти не жив – чи в своїм ріднім краю, чи на чужині, – скрізь і завжди мусиш уживати тільки однієї соборної літературної мови й вимови, тільки одного спільного правопису. Тим ти покажеш, що ти свідомий син своєї об'єднаної нації.
12. Для одного народу мусить бути тільки одна літературна мова й вимова, тільки один правопис.
13. Кожний свідомий громадянин мусить практично знати свою соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис, а також знати й виконувати рідномовні обов'язки свого народу.
14. Кожний учитель – якого б фаху не був він – мусить досконало знати свою соборну літературну мову й вимову та соборний правопис.
15. Кожний учений мусить якнайкраще знати свою соборну літературну мову й вимову та соборний правопис.
16. Урядники на державній та громадській службі мусять добре знати свою соборну літературну мову й вимову й свій соборний правопис.
17. Народ, що свідомо плекає почуття всенациональної одності, цебто плекає свою соборну літературну мову й вимову та соборний правопис, забезпечений від мовного винародовлення [10, с.20-21].

Професор І. Огієнко своєю невтомною працею прислужився поставленій меті: дати змогу кожному пізнати правопис та основи української літературної мови, допомогти усталенню єдиного всеукраїнського правопису та єдиної загальнолітературної мови на всіх теренах України. Система правописних норм, яку опрацював І. Огієнко, – це великий крок уперед на шляху до формування єдиного українського правописного кодексу.

До останніх днів свого життя І. Огієнко залишився вірним поборником ідеї соборності української літературної мови для всіх українських земель, для всіх українців на материковій Україні та в близькій і далекій діаспорах. Він не втомлювався нагадувати кожному українцеві про головні свої житейські гасла: не соромтеся свого українства, любіть свою мову, спілкуйтеся нею повсюдно, невпинно вивчайте її, дотримуйтеся одного правопису, не занепасти її свої душі зрадництвом усього рідного.

Думки І. Огієнка актуальні для кожної нації, що прагне зберегтися як цілість: мова – основа держави, вона об'єднує націю; літературна мова форму-

ється живим життям – пресою, школою, театром, кіно, радіо, рідномовною політикою; щоб зберегти мову, кожен повинен відчувати відповідальність за неї.

Саме в ім'я державності України, в ім'я розвитку національної освіти, культури, філософії, науки й духовності жив і працював професор Іван Огієнко – людина переможної і невсипущої праці й обов'язку, достойний син і громадянин України.

Список використаних джерел:

1. Грицак Є. Рідномовні обов'язки (З приводу книжки проф. д-ра Івана Огієнка: Наука про рідномовні обов'язки. Жовква 1936, ст. 72. Бібліотека «Рідної мови» ч. 7) / Є. Грицак // Вибрані українознавчі праці. – Перемишль, 2002.
2. Кисіль О. Погляди Івана Огієнка на роль народної мови в процесі утвердження єдиної української літературної мови / О.Кисіль // Язык и культура. Шестая международная научная конференция. – К., 1998. – Т. 1. – С. 65-66.
3. Кононенко А.М. Іван Огієнко про формування найважливіших рис української літературної мови / А.М. Кононенко // Лінгво-філософські аспекти гуманітарної освіти : [матеріали наукової конференції]. – Суми, 1998. – С. 53-61.
4. Кононенко А.М. Питання становлення норм української літературної мови в працях І. Огієнка / А.М. Кононенко // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. – 1998. – Вип. 5 (16). Серія: Літературознавство. – С. 62-73.
5. Матвіяс І. Варіанти української літературної мови / І. Матвіяс. – К., 1998.
6. Мужеловська Л. Іван Огієнко про український правопис у Галичині й на Буковині у ХІХ столітті / Л. Мужеловська // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2000. – Вип. 93: Слов'янська філологія. – С. 65-72.
7. Мовчун Л. Духовні скарби Івана Огієнка / Л. Мовчун // Дивослово : [наук.-метод. журнал]. – 2003. – №10 (560). – С. 59-62.
8. Огієнко І. Для одного народу один правопис! Наші правописні непорозуміння / І. Огієнко // Рідна мова. – 1933. – Ч. 5. – С. 161-170.
9. Огієнко І. Нариси з історії української мови: система українського правопису / І. Огієнко. – Варшава, 1927. – 216 с.
10. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки / І. Огієнко. – Жовква, 1936. – 72 с.
11. Огієнко І. Історія української літературної мови / І. Огієнко. – К. : Либідь, 1995. – 294 с.
12. Огієнко І. Рідне писання. Український правопис і основи літературної мови / І. Огієнко. – Жовква, 1933. – 147 с.
13. Огієнко І. Рідне писання. Частина друга: Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних / І. Огієнко. – Жовква, 1934. – 156 с.
14. Огієнко І. Український стилістичний словник: Підручна книжка для вивчення літературної мови / І. Огієнко. – Львів, 1924. – 496 с.
15. Огієнко І. Чистота й правильність української мови. Підручник для вивчення української літературної мови / І. Огієнко. – Львів, 1925. – 215 с.
16. Тимошик М. Голгофа Івана Огієнка: українознавчі проблеми в державній, науковій, редакторській та видавничій діяльності / М. Тимошик. – К. : Заповіт, 1997. – 231 с.
17. Шумлянський Ф. Найголовніші правила українського правопису Української Академії Наук видання 1921 року. (Розвідка) / Ф. Шумлянський // Відбиток з «Записок Херсонського Інституту Народної Освіти Н.К. Крупської». – 1926. – Ч. 11.

The article focuses on the creative activity of the prominent Ukrainian linguist professor Ivan Ohienko. His role in the formation of the Ukrainian orthography is determined. The analysis of the scholar's major linguistic work is presented.

Key words: I. Ohienko, Ukrainian orthography, spelling system, native tongue, literary standard, spelling codex.

Отримано: 27.10.2015 р.